

TALABALAR MA'NAVIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT TA'LIM MUHITIDAN FOYDALANISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Turayev Qaxramon Nortojoyevich

Termiz Davlat Universiteti

Fizika matematika fakulteti katta o'qituvchisi

E-mail: turaevqahramon184@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada talabalar ma'naviyatini rivojlantirishda axborot ta'lim muhitidan foydalanish metodikasini takomillashtirish va turli xil pedagogik texnologiyalardan foydalanish xaqida yozilgan

Kalit so'zlar: vijdon, burch, e'tiqod, mas'uliyat, fuqarolik, madaniyat, texnika.

KIRISH: Shaxs dunyoqarashining shakllanishida ma'naviy axloqiy tarbiya ham muhim o'ringa yega bo'lib, uni samarali tashkil yetish talabalarda ma'naviy-axloqiy ongni shakllantirishga yordam beradi. Axloqiy tarbiya muayyan jamiyat tomonidan tan olingan va rioya qilinishi zarur bo'lgan xulq-atvor qoidalari, mezonlarini o'quvchilar ongida singdirish ularda axloqiy ong, axloqiy faoliyat ko'nikmalari hamda axloqiy madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan jarayon bo'lib, ijtimoiy tarbiyaning muhim tarkibiy qismlaridan biri sanaladi. Shaxsni tarbiyalash ishi nihoyatda murakkab faoliyat jarayoni bo'lib, juda qadimdan ushbu faoliyatga jamiyatning yetuk namoyondalari jalb etilgan. Mazkur holat yosh avlod tarbiyasi, uning tashkil etilish mazmuni, nafaqat shaxs kamoloti, balki jamiyat taraqqiyotini ham belgilashda muhim ahamiyatga ega ekanligini anglatadi. Shuningdek, u odamlarning amal qilib kelayotgan tajribalari, yutuqlari, urf-odatlar va an'analari asosida tashkil qilingan. Hozirgi eng dolzarb muammolardan biri oliy o'quv yurtlaridagi ta'lim-tarbiya ishlari samaradorligini keskin oshirishdan iboratdir. Chunki respublikamizning rivoji, ravnaqi va istiqboli ko'proq oliy maktab tayyorlayotgan mutaxassislarining mahoratiga bog'liqdir. Oliy o'quv yurtlaridagi ta'lim-tarbiya jarayonlarini samarali amalga oshirish uchun talabalar bilan o'qituvchilar o'rtasida uzluksiz ta'sir o'tkazish hukm surishi lozim. O'qituvchi bilan talabaning hamkorlikdagi faoliyati negizida o'quv-tarbiya ishlarini to'g'ri yo'lga qo'yish muammosi yotadi. Bu borada biz dastlab, buyuk allomalarimiz qoldirgan ta'lim va tarbiya borasidagi asarlari, g'oyalar va ularning bugungi kundagi ahamiyatini o'rganishni lozim topdik.

ASOSIY QISM;

TALABALAR MA'NAVIYATINI RIVOJLANTIRISH: Ta'lim-tarbiya, odob-axloq haqida so'z ketar ekan biz atoqli ma'rifatparvar, iste'dodli shoir, mashhur tarbiyachi Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud - axloq" asarini albatta yodga olamiz. Insonlarni yaxshilikga chaqiruvchi, yomonlikdan qaytarguvchi bir ilmduur.

Yaxshi xulqlarning yaxshiligini, yomon xulqlarning yomonligini dalil va misollar ila bayon qiladigan kitobni axloq deyilur. Axloq ilmini o'qub, bilub amal qilgan kishilar o'zining kim ekanin, janobi Haq na uchun xalq qilganin, yer yuzida nima ish qilmak uchun yurganin bilur. Bir kishi o'zidan xabardor bo'lmasa, ilmni, ulamoni, yaxshi kishilarni, yaxshi narsalarni, yaxshi ishlarning qadrini, qimmatini bilmas. O'z aybini bilub, iqrur qilub tuzatmakg'a sa'y va ko'shish qilgan kishi chin bahodir va pahlavon kishidur. Abdulla avloniy axloqga ta'rif berar ekan axloq ilmini mukammal bilgan inson bu dunyodagi vazifazini hamda yaratgan oldidagi vaziafisini juda yaxshi biladi deydi.

Ta'lim jarayonida bilim, iqtidor va ko'nikmalar shakllanganligini nazorat qilish muhim o'rin egallaydi. O'tkazilgan tajribalarga va o'quv adabiyotlarida izohlangan ilg'or uslublarga asoslanib nazoratning mezonini va bajaradigan vazifalarini quyidagicha belgilash mumkin:

-nazoratning tashhisiy vazifasi. Nazorat natijasida bilim, iqtidor va ko'nikmalarning shakllanganlik darajasi aniqlanadi;

-nazoratning talabalarda bilim olishga ishtiyoqini o'stirish vazifasi. Nazorat natijasida talabalarda o'z bilim, iqtidor va ko'nikmalarini yanada takomillashtirish chtiyoji uyg'onadi; nazorat jarayonida talabalarning shaxsiy xususiyatlari shakllantiriladi va eng asosiysi rivojlantiriladi. Rivojlanish o'quv faoliyati, ya'ni nutq orqali amalga oshiriladi;

-nazorat jarayonida talabalar o'z bilimlarini mustahkamlaydi. O'quv materiali yanada chuqur o'zlashtiriladi, hodisalar o'rtasida yangi bog'lanishlar o'rnatiladi, shu bilan aqliy faoliyat yanada takomillashadi:

-nazoratning tarbiyaviy vazifasi. Nazorat jarayonida talabalarning psixologik ijobiy xislatlari shakllanib bormog'i lozim;

-nazoratni baholash vazifasi. Nazorat natijasida sifat o'zgarishlarining me'yori aniqlanadi;

- nazorat-ko'p qirrali murakkab jarayon. Nazorat talabalarda doimo jonli qiziqish, izlanish, xursandchilik hislarini uyg'otib, aqliy faoliyatni faollashtiradi. Yuqorida ko'rsatilgan funksiyalar bir-biriga uzviy bog'langan holda yuz beradi.

Ma'naviy-axloqiy inqiroz siyosatda, iqtisodiyotda, ijtimoiy sohada inqirozli hodisalarni keltirib chiqaradi. Shu munosabat bilan yosh avlodni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash vazifasi nihoyatda dolzarb bo'lib, bugungi kunda zamonaviy maktabni ustuvor vazifalardan biri sifatida anglash mubolag'a bo'lmaydi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya deganda shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ko'maklashish, shakllantirish jarayoni tushuniladi:

1. Axloqiy tuyg'ular (vijdon, burch, e'tiqod, mas'uliyat, fuqarolik, vatanparvarlik);
2. Axloqiy xarakter (sabr-toqat, rahm-shafqat);

3. Axloqiy pozitsiya (yaxshilik va yomonlikni farqlash qobiliyati, fidokorona sevgining namoyon bo'lishi, hayot sinovlarini engishga tayyorlik);

Axloqiy xulq-atvor (xalq va Vatanga xizmat qilishga tayyorlik, ma'naviy ehtiyotkorlik, itoatkorlik, yaxshi niyatning namoyon bo'lishi).

Tegishli muammolarni hal qilish uchun ma'naviy- axloqiy tarbiyaning muayyan uslubiy modeli ishlab chiqilib, maktabimizda amalga oshirilmoqda. Bunday tarbiya natijasida bola turli xil ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan faoliyat turlarida o'zini sinab ko'radi, umuminsoniy qadriyatlar foydasiga axloqiy tanlov sharoitida mustaqil qarorlar qabul qilish tajribasiga ega bo'ladi, o'z- o'zini tarbiyalashga, doimiy ravishda ma'naviy o'zini o'zi rivojlantirishga intiladi. uning ma'naviy ideallarini amalga oshirish jarayoni.

Ushbu ma'naviy-axloqiy tarbiya modelini amalga oshirish mexanizmlarini ishlab chiqishda biz quyidagi g'oyalarga tayandik:

- ta'lim jarayoni ta'lim jarayoni bilan bir qatorda ta'lim muassasasidagi yaxlit pedagogik jarayonning asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi;

-tarbiya - shaxsni rivojlantirish uchun shart- sharoitlar yaratish, shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga, uning qadr-qimmatini o'z-o'zini belgilashga qaratilgan o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro munosabatlar jarayoni;

Ta'lim dasturlari mazmuni sezilarli ta'lim salohiyatiga ega; uni amalga oshirish ta'lim muhitining maxsus tashkil etilishiga, ta'lim jarayonida bolalar va kattalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning mazmuni va shakllariga bog'liq;

- ta'limning zamonaviy mazmuni, maqsadi, usullarini rivojlantirishda insonparvarlik mafkurasi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ta'lim dasturlari mazmuni sezilarli ta'lim salohiyatiga ega; uni amalga oshirish ta'lim muhitining maxsus tashkil etilishiga, ta'lim jarayonida bolalar va kattalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning mazmuni va shakllariga bog'liq;

- ta'limning zamonaviy mazmuni, maqsadi, usullarini rivojlantirishda insonparvarlik mafkurasi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Demak, ta'lim jarayonini quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan quyidagi uslubiy tizim sifatida ifodalash mumkin: ta'limning maqsad va yo'nalishlari, mazmuni, ta'lim jarayonini tashkil etish vositalari va usullari, natijalarni baholash mezonlari.

Uslubiy tizimning maqsadli tarkibiy qismi o'qituvchi va talabalarning ta'lim jarayonining maqsad va vazifalaridan xabardorligi bilan tavsiflanadi. O'qituvchi uchun ma'naviy-axloqiy shaxsni tarbiyalash maqsadi talaba shaxsini ma'naviy rivojlantirish zarurligini anglash va unga Rossiyaning vatanparvarlik, madaniy va tarixiy an'analariga asoslangan axloqning asosiy tamoyillarini singdirish bilan belgilanadi. Uslubiy tizimning mazmun komponenti davlat hujjatlarini hisobga olgan holda belgilanadi va talabalarning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda tuzatiladi. U ma'naviy-axloqiy shaxsni shakllantirishga hissa qo'shadigan holatlar majmui bilan

ifodalanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Ishmuxamedov R., Abduqodirov A. Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). T "Iste'dod" Fondi 2008 Yil.
2. Ishmuxamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). T. "Iste'dod" Jamg'armasi, 2009 Yil.
3. Zamonaviy dars. / Bosh muharrir Sh. Shomansurov-T.: Xalq ta'limi Markaziy qayta tayyorlash va malaka oshirish instituti A. Avloniy, 2007 Yil.

Elektron resurslar

4. <http://www.tsil.uz>
5. <http://www.norma.uz>